

ЩОДО ПОЄДНАННЯ ЗАКОННОСТІ ТА ДИСКРЕЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Олександр Анатолійович ПРИСЯЖНЮК,

*канд. юрид. наук, докторант Харківського
національного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0000-3178-6809>*

На сьогоднішній день однією з ознак демократичної держави є правове регулювання діяльності всіх суб'єктів владних повноважень та взаємовідносин цих органів з фізичними та юридичними особами. При цьому, прискіплива увага спрямована саме на реалізацію компетенції правоохоронних органів, на яких покладена основна функція – охорона прав, свобод та інтересів людини. Тому правовідносини, що виникають між цими органами мають бути чіткими, прозорими та належним чином врегульовані правовими актами. Але, насамперед, вона має реалізовуватися виключно в рамках закону. Так, сучасна правова енциклопедія трактує поняття «законність» наступним чином: як «режим (стан) відповідності дій, поведінки, діяльності посадових осіб, громадян та юридичних осіб законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті неухильного додержання останніх усіма суб'єктами права [1, с. 121]. Проте, «особливого значення законність набуває у сфері державного управління, адже це вид діяльності органів держави, що має виконавчий і розпорядчий характер, і полягає в організуючому впливі на суспільні відносини шляхом застосування державно-владних повноважень» [2, с. 119-120]. Таким чином, «зміст законності пов'язаний і з поведінкою суб'єктів, що реалізують правові приписи, і з діяльністю державних органів, що забезпечують їх формування, реалізацію і захист» [3, с. 18]. Адже «законність – це не саме право, а категорична вимога до всіх суб'єктів права виконувати закони, всі правові приписи» [4, с. 26].

Однак, слід підкреслити, що не зважаючи на той факт, що порушення вимог законності можливе бути допущене як зі сторони громадян, так і з боку суб'єктів владних повноважень, такі дії мають різне значення для суспільства. Результатом порушення законності з боку правоохоронних органів є втрата авторитету конкретною посадовою особою, що допустила порушення права. Ці наслідки значно глибші, оскільки зачіпають не тільки певний правоохоронний орган, а й імідж держави в цілому та пов'язані зі зменшенням довіри населення до влади і відсутності бажання добровільно виконувати встановлені законодавцем приписи правових норм. Таким чином, «найважливіша сторона законності, розкривається в її визначенні як режиму взаємовідносин громадян і організацій з суб'єктами влади, який сприяє забезпеченню прав і законних інтересів особистості, формування і розвитку громадянського суспільства, успішної діяльності державного механізму» [5].

Продовжуючи далі, окремо слід розглянути вимоги законності. На думку О.Ф. Скакун «вимоги законності пов'язані з окремими видами діяльності пев-

них суб'єктів та є юридичними умовами (правилами) втілення в життя принципів права» [6, с. 456]. До речі, авторка здійснює поділ вимог законності на дві великі групи: вимоги законності в правотворчості та вимоги законності в у сфері реалізації права. Так, першу групу складають наступні вимоги: 1) забезпечення відповідності змісту закону потребам життя. Для цього необхідно створювати закони на науковій основі, на основі рекомендацій і узагальнень учених; 2) забезпечення верховенства закону щодо інших правових актів, тобто додержання субординації в нормативних актах (наприклад, укази президента повинні відповідати законам, акти уряду — указам президента); 3) забезпечення своєчасного створення закону і його скасування з додержанням певної процедури; 4) забезпечення стабільності правових актів, більш тривалого строку їх чинності, за винятком тих, які жадаються на певні строки (наприклад, закон про бюджет на рік); 5) видання правових актів у тій формі, яка передбачена законом, з усіма необхідними для цього реквізитами [6, с. 456].

В свою чергу, другу групу вимог складають: 1) наявність спеціальних і юридичних механізмів, які забезпечують реалізацію права (додержання і виконання обов'язків, наявність можливостей для здійснення суб'єктивного права); 2) гарантоване якісне застосування права з урахуванням усіх обставин; 3) правильне тлумачення правових норм; 4) стабільність судової практики та ін.[6, с. 456].

Разом з тим, сьогодні порушення вимог законності нерідко зустрічається в діяльності суб'єктів владних повноважень і, в тому числі, з боку правоохоронних органів. Наприклад, найчастіше зустрічаються наступні порушення зі сторони правоохоронних органів: –порушення процедури зібрання доказів, які засвідчують причетність особи до скоєння злочинної дії; – використання заходів фізичного впливу та спецзасобів у процесі затримання (особливо, коли такі заходи не є виправданими належним чином, як це зазначено в законі); – створення перешкод для участі захисника в процесі захисту особи; – недотримання вимог процедури затримання; – порушення умов тримання арештованих осіб вимогам національного і міжнародного права; – помилки, які допускаються у процесі ведення правової документації; – перевищення меж застосування сили з метою попередження чи припинення правопорушень [7, с. 112].

Нажаль, не всі представники правоохоронних органів під час виконання своїх службових обов'язків що права людини представляють собою імперативний формат, оскільки, отримуючи закріплення у правових нормах, які прописують можливі варіанти поведінки поліцейських, права людини стають правилом, формально визначеним, обов'язковим для всіх, гарантованим відповідними механізмами забезпечення і процедурами захисту [8, с. 49]. Крім того, досить нерідко можна зустріти випадки, коли правоохоронці діючи наче в рамках закону обирають невірний спосіб реалізації своїх повноважень. За приклад можна взяти ситуації, коли працівник поліції безпідставно здійснює зупинку транспортних засобів чи особу для перевірки; перевищує свої повноваження при проведенні поверхневої перевірки. Також, часто мова йде про недоцільне використання фізичної сили чи спеціальних засобів при адміністративному затриманні або про перевищення меж фізичного впливу. З одного

боку, відповідно до норм чинного законодавства, правоохоронці наділені можливістю застосування превентивних поліцейських заходів, заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, а також мають можливість на власний розсуд вчиняти процедурні дії, спрямовані на встановлення об'єктивної істини в справі.

Однак, досить часто вони забувають саме за межі своїх повноважень, а також не враховують те, що «обраний поліцейський захід має бути законним, необхідним, пропорційним та ефективним» [9]. Таким чином, законність дозволяючи дискрецію в діяльності правоохоронного органу, водночас не дозволяє виходити за межі дискреційних повноважень і вимагає належної реакції на допущені порушення реалізації адміністративної процедури.

Список використаних джерел:

1. Зайчук О. В. Сучасна правова енциклопедія / [О. В. Зайчук, О. А. Копиленко, Н. М. Оніщенко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Зайчука.– К. Юрінком Інтер, 2010. 384с.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемчушенко (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія, 1999. Т. 2: Д – Й. 744 с.
3. Шаповал В. М. Конституція і виконавча влада. К.: Юрінком Інтер, 2004. 80 с.
4. Дахова І. Поняття виконавчої влади та її місце в державному механізмі України (конституційний аспект). *Право України*. 2002. № 12. С. 26.
5. Коваленко А. А. Розвиток виконавчої влади в Україні на сучасному етапі: Монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2002. 512 с.;
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. Х. : Консум, 2001. 656 с.
7. Сокурєнко В. В. Управління органами національної поліції України : підручник. Харків : Стильна типографія, 2017. 580 с.
8. Гладкова Є. О., Малиновська Т. М. Дотримання працівниками Національної поліції міжнародних стандартів у забезпеченні прав і свобод людини. *Інтеграція юридичної науки і практики як основа сталого розвитку вітчизняного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 25–26 листоп. 2016 р.). Дніпропетровськ, 2016. С. 48–52.
9. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VII. *Голос України*. 2015. № 141–142.